

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a Lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „KÖZMŰVELŐDÉS” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Christus natus est

Megszületett Krisztus . . . E születésnek 19 századon át ünnepelt emlék napja a lelkesült képzelem szárnyain oda ragad vissza, hol az Isten-ember világra-jövele a ker. alázatos szegénységet megdicsőítette, a rozzant betlehemi istálót a legragyogóbb méltósággal diszítván föl; hol az igazi büntetlen szabadság a valódi erény tüzeiben gyult ki; hol az imádásra megjelent szegény pásztorok és hatalmas bölcsék személyében az általános testvériség buzgósággal lépett a legszentebb oltárhoz. E szent ünnep 19 század tengerének helyez fölébe, mely némelykor és egyes helyeken fénylő kék tükörével az eget ragyogja viszsza, s mely máskor fölvert hullámokkal szaggatja a föld sarkait s zugó morajával az öröm és fájdalom hangjait keveri össze.

Méltán képez tehát ez emléknap egy oly magasztos ünnepet, mely hitünk egyik titokban fénylő legszentebb tényét hirdetvén, hálás és komoly megfontolására ragad mindazon égi vezéreszmék, szent kegyelmek és igazságoknak, melyek az Üdvözítő küldetésével egy új világrend kiinduló pontjává lettek s 19 század történelmének összefüző fonalat képezik.

Ma — sokak szerint — az eszmék uralmának korszakát éljük, mely eszmék mindannyian a „szabadság, egyenlőség és testvériség” felé, mint delejsarkak felé önkéntelenül és mindig újra sorakoznak.

Jól van! de azt mondhatjuk, hogy e három eszme tiszta, szüzsies ártatlanságában a betlehemi jászolból lépett a világ elé s ha a ker. kor világtörténelmét végeig kutatjuk, azt találjuk, hogy e három eszme önzéstelen, lelkesült hirnöke Krisztus egyháza volt.

Megszületett Krisztus s a világtörténelem kul-

csává lett. Ettől kezdve inkább mint valaha felismerhető azon magasabb kéz munkája, mely az emberiség testvériesítésén s örökös újjászületésén fáradozva, az erőszak ostorát is vezérlő eszközzé teszi, s mely az események menetét a nagy eszmék világító szálával átszövi. Ily nagy eszmék a „szabadság, testvériség és egyenlőség” triasza is, melyeknek szálait ha tiszta jelentőségükben vétetnek, az egyház isteni hivatása és ereje eregeti. De mit értenek egyenkint és mit érthetünk mi e három eszme alatt?

Mit értenek alatta? Zászlójává lett e három magasztos jelszó azon titkos törekvéseknek, melyek a legnemesebb emberi érzelmek virágaira fonyasztó mérget hintenek; zászlójává a titkos társulatoknak, melyek a ker. társadalom 19. századas talpatán dühösen kalapálnak; zászlójává a social forradalmaknak, melyek az egyediség végeletekig tulzott jogába minden más legszentebb jogot beletömi és belevegyíteni törekednek.

Hogy ma már a „szabadság” elvesztette felvilanyozó varázserejét s hogy a „szabadság” nevéhez titkos utógondolatok fűződnek, az kétségenkívül áll. Hányan vannak, kik Montalemberttel a „szabadság” boldogító erejébe vetett hitőknek romjait is alig menthették meg s kik a politikai szabadság fényes leple alatt a vigyorgó kísértetet felismerték.

S miért történt mindez? Azért mert a „szabadság” fogalmát kivetkőztették azon jegyekből, melyekben az egyház a ker. szellemet hozzá adta. Ha a szabadság alatt csak a függetlenség s csak az önvédelem jeliséje értetik, akkor az nem teljes fogalom. Az egyház egyenliti ki azt, midőn még a más szabadságának tiszteletét és az igazi jog sértetlenségét is hozzá kapcsolja.

Ily értelemben akarta az egyház megvédeni mindig a gyöngébbnek szabadságát az erősebbnek erejétől, így akarta „a bevezetett tények elméletét“ a jog magasztos erejével megtörni. A mit Thiers a polgári jogról és szabadságról mondott, hogy az „mindeniknek szabadsága, korlátozva mindeniknek jogával“, az az egyház eszméjét fejezi ki, mely az államok szabadságában is az államok testviréségét tüzte ki s minden jogtiprásban a szabadság véres áldozatját látja.

S valóban, hogy Kr. Urunk születésétől fogva, daczára a világrendítő erőharczoknak, a szabadság ezen eszméje az államok életének szívében lelkiismereti kérdés lett, azt tagadni alig lehet. Bármint törekedjenek ez eszmét hamis bölcsészeti fejtegetésekkel megbélyegezni, az mindig ker. eszme marad s Jézus isteni tanainak forrásából tör elő. Azonban van még a szabadságnak egymás neme is, melyről Montesquieu azt mondja „szabadság az, hogy tehessük a jót, mit akarunk s ne kényszeritessünk a rosszra, mit akarnunk nem szabad“ s melyet Télyf az érzékiség, az egyediség legyőzésének nevez. Ez azonszabadság, melynek légkörében az erény virágzik, az erő működik s melynek hősei a zsarnokságnak minden tényétől végtelen távol állanak. Ez a szabadság az élet áldásos malasztja, drága kincse, melyet az élet vihara, a szenvedélyek háborgó tengere elnyeléssel nem fenyeget, s mely mindig úgy sértetlen, hogy más szabadságának megsértésére képtelen. Ez a ker. élet szabadsága, mely minden politikai szabadságnál drágább, mert ennek Cantu szerint: „neve édes, használata bájos, de a vele üzött vissza élés keserű.“ De ily szabadságot nem kereshetünk ott, hol a „szabadakarát“ bölcséletileg el van dobva, hogy a szenvedély kitörése előtt mentő gátul se szolgáljon, hol a természeti ösztön törvény tulzásával a lelkiismeret szabadságát elfojtották s ez által az élet erényben virágzó rügyeit meddővé tették.

Szabadon bűn és erény közt
Választhatni, mily nagy eszme,
S tudni mégis, hogy felettünk
Pajzsul áll Isten kegyelme.

mondja Madách az „Ember tragoediá“-jában.

Nagy eszme, de a kereszténység szüleménye, mert Kr. Urunk születése előtt ez eszme a természeti törvény világával csak a kinzó öntudat mélyére vetett halvány világot, de világboldogító eszmévé csak Krisztus születése által, csak az egyház tanaiban lett. Ez a szabadság azé, kiből él Jézus szelleme, mely a szabadságot az engedelmesség próbájához vezet, s mely az észet és szívet az isteni és emberi törvény

korlátai közt szabaddá, nyugodttá teszi. Ime ez a szabadság.

És az „egyenlőség“? Talán megmaradt e szó politikai és egyéni értelmének magaslatán? Politikai tekintetben, a mennyiben az egyenlőség az előjogok egyforma hiányában a kötelmek egyformán nehezítő sulyában áll, meg lehet, hogy meg van az egyes egyénekre vonatkozólag. Azonban az állapotokra nézve legkevésbé sincs. Avagy nincs-e bizonyítva ezer oldalról, hogy a törvényelőtti egyenlőség daczára ma-holnap a nemzetek nagy része a plutokratia könyörtelen uralma alá kerül? „Az egyenlőség nem támaszthat“ mondja br. Eötvös. És mégis az „egyenlőség“ eszméje a jogállamok minden rendszeressége daczára forradalmi eszmévé lett s a social mozgalmak lángját gyujtogatja. Gyanussá lett e szó is mint a szabadság. És valjon miért? Lehet-e ott egyenlőség, hol az egyik jog a másiknak feláldoztatik? Nem az oly egyéni jog sérelmét értjük, melyből a többségnek előnye jön létre, mert ez bármikor szabad. Hanem igenis értjük e jogfeláldozás alatt azon kétértelmű játékot, mely a „sufage universelle“ tarka leple alatt gyakoroltatik, mely ugy látszik csak arra szolgál, hogy a népek előleges szavazásuk által a rájuk gyakorlott mindenféle nyomást, minden kényszerítést és eljárást szentesítsenek. Ha valamiről, ugy erről el lehet mondani: „le jeu ne vaut pas la chandelle.“

Pedig az egyenlőség Kr. Urunk születésével, ki a bűn és szeretetlenség felállított akadályainak lerontására jött, mily magasztos kifejezést nyert azon eszmében, hogy az Isten előtt létre jött egyenlőség az embereket egyenjogúakká teszi s a nélkül, hogy a társadalmi rendet és fokozatot lerontaná, a szeretet ölelésével a szíveket összefüzi. Be kell venni a gondolatot a gépies államrendszer mozgatásába is, nehogy általános elvvé legyen ezen ellenmondás: jogos uton minden jog megsemmisíthető. Az egyenlőség még az államszervezetben is testvériességet kíván. Igen! Az egyenlőség és testvériség karöltve jár. A testvériesség mindazon javakban, melyet ki-ki érdeme szerint bir; testvériesség azon védelemben, melylyel egymásnak tartozunk, szíves áldozat ott, hol a telebaráti szeretet a szenvedést közössé teszi. Kell-e mondanunk, hogy az egyenlőség mellett a testvériesség is — a mennyiben csak a test és vér azonosságára vonatkozik — kiabálja az anyagelvű világ, midőn az élvezetek után áhítozva, kezét mohó vágygyal az idegen vagyona készülni dobni? S hogy annál nagyobb legyen az anomalia, az egyház ellen ágaskodik, mert az a tulajdonjog tiszteletét parancsolva

az ily testvériséget nem ismeri, el nem ismerheti. Pedig az egyház, illetőleg annak isteni Alapítója maga alapította meg a testvériséget is, midőn tündöklő mennyei trónját a betlehemi hideg jászolylyal felcserélve, az alázatosság istenileg nemes példaképét adá. S valóban csak a ker. alázatosság uralma képes a lelkeket, a sziveket a szeretet uralma alatt egyesíteni és semmi egyéb. Addig míg a szív az anyagiakra fektetett boldogságot keresi; míg hatalmával, erejével büszkélkedik, addig testvériségről szó sem lehet. Ott, hol mindenki fényleni, mindenki élvezni, mindenki uralogni akar, ott a testvériség koldus szerepet játszik. A míg az emberek egymáson emelkedni és nem egymást emelni törekednek, addig a testvériség ködfátyolkép, mely a mozgást szinlő csalással még a vakítást is egyesíti.

A társadalmi egyenlőtlenség kérdését és a testvériség kínos aggályát tehát csak az egyház alalmazkodó szelleme és parancsa képes megoldani: „A kereszténység, testvériség.“

E gondolatok vezetnek ma bennünket a betlehemi istállóhoz, s e gondolatok, melyek a jelen viszonyok sűrű fellegén villámként cikáznak, a legméltóságosabb bölcső fölmerült képénél csendes megoldást nyernek.

Hiszen a szegény ács sem kapott a büszkélkedő farizeusok városában egy meleg szobáckára, hol szüzi jegyesét elhelyezze; s a gőgös önzés megtagadta a szeretetet és a megszületett Isten-ember imádására csak a szegény pásztorok siettek s később az irigység a keresztre feszítette Jézust; de ő feltámadott s ül az Atya Isten jobbján. Így minden igazság, mely ő tőle származik, bármint üldöztessek, bármennyire elferdítessek, de végre is dicsőségre támad s vezérsillagként ragyog az emberiség egén. Gondoljunk tehát az isteni erő végtelen hatalma s az értünk megtestesült Ige mély szeretetére s bizunk az ő eszméinek szent hatályában akkor, midőn lelkesült szívvel, áradó szent örömmel ismételjük az angyalok énekét: „Dicsőség a magasságban Istennek, békesség a földön a jóakaratu embereknek.“

G. I.

Elnöki beszéd,

melylyel a „kézdi-orbai“ román. kath. esperes-kerületi papságnak, Kézdi-Vásárhely Kantában f. évi okt. 27-én tartott koronagyűlését ft. Bálint László főesperes ur megnyitotta.

(Vége.)

Tegyen kiki a mennyit tehet; teljesítse lelkiismeretesen lelkipásztori kötelemét; éljen szent hivatásának, forgassa az Ige kétélű fegyverét, ragadjon meg minden kedvező alkalmat, az iskolában, a családi és társadalmi életben s az Üdvözítő példájára többet tanítson tettel,

mint szóval — ne legyen drágább élete juhainak lelke üvdénél; — „bonus enim pastor vitam suam dat pro ovibus suis“, s mennyire a fragilitas humana engedi, sit specimen virtutum.

Kedves paptestvérek! Becsesb és tisztább tükröt a papi élet és hivatásnak nem állíthatok magunk elé, mint azt, melyet maga Krisztus tár elénk akkor, midőn így szól hozzánk:

Viri venerabiles, Sacerdotes Dei
Praecones Altissimi, Lucernae diei! . . .

Vos in Sanctuario mihi deservitis,
Vos vocavi palmites. Ego vera vitis.

Cavete: ne steriles aut inanes sitis.

Si cum vero Stipite, vivere velitis. —

Vos estis catholicae legis protectores;
Sal terrae, lux hominum, ovium pastores.

Si legis protectio cadat, lex labetur.

Si sal evanuerit, in quo salietur?

Nisi lux appareat — via nescietur.

Et ni pastor vigilet, ovile frangetur.

Vos coepistis vineam meam procurare

Hanc, doctrinae rivulis debetis rigare,

Ut radices fidei possint germinare. —

Cum pastore ovium sitis constituti:

Ne estate desides, — sicut canes muti.

Lupus enim invidet ovium salutem.

Ovibus tenemini vestris praedicare,

Sed quid, quibus, qualiter, ubi, quando, quare?

Debetis sollicitate considerare.

Nequis dicat, vos errare. —

Vestra conversatio sit religiosa,

Munda conscientia vita virtuosa.

Nullus fastus elevet statum vestrae mentis.

Gravis — in intuitu hostibus — sit testis.

Verbum, quod loquimini sit abbreviatum,

Nam in multiloquio non deest peccatum.

Estote benevoli, sobrii, prudentes,

Justi, casti, simplices, piü patientes,

Hospitales, humiles, subditos docentes,

Consolantes miseros, pravos corrigentes.

Charitatem mutuam Vobis commendavi,

Et amorem proximi stricte demandavi.

Invidiam penitus volo exu'ari,

Ut sitis omnes: unum, — hoc Patrem rogavi.

Si sic vos gesseritis curam pastorem,

Vereque vixeritis vitam spiritalem,

Postquam exueritis chlamydem carnalem,

Ipse vobis conferam, stolam immortalem.

E Krisztusi szavakhoz — hol ő a Mester szól — nem lehet hogy a porszem tanítvány — bővebb kommentárt fűzzön. Csak is kérem a jó Istent, hogy gyarló papi életünk tükre lehessen ilyen. „*Ut et alii videntes — ex illo — opera nostra bona, glorificent Patrem, qui in coelis est.*“

Ft. Kerületi Papság! Mult tavaszi rendes gyűlésünk óta — több változások történtek szép kerületünkben, melyeket itt is röviden jelezni az elnöki tiszthez tartozónak vélek. —

Nem a személy, csupán csak a chronologia rendjéért *enmagamat* említem fel a változások közt — az első helyen, ki jeles koronánk e rendes gyűlésében — mint ilyenben először vagyok szerencsés — Főtisztelendőségtek élén, a mily komoly helyen, oly gyenge személyben — az elnöki tisztelet felsőbb akaratból teljesíteni. Quis nostrum absque naevis? Legyenek tehát nagylelkű elnézői a hiányoknak és gyengeségeknek. Méltóztassanak latba vetni azt az elszánt akaratot és igyekezetet, melylyel a gyengeség szülte hiányokat — lehetőleg pótolni szent kötelességemnek fogom ismerni. Vezérelvem leend: „*Praesum? Fiat! Sed non tam ut praesim, quam ut pro sim — hoc mihi admittant.*“

Amde mit érne a legjelesebb és képesb vezérkedés is, ha a munkatársak őszinte szeretete, tisztelete, gyámo litása és áldozatkészsége nem támogatná, de sőt cserben hagyná a vezért? Quid valere potest caput absque membris? És megfordítva nem vetne-e árnyékot a nemesen küzdő hősökre is, a vezérnek önössége, részleahlása és nem őszinte magatartása övével szemben?

A veresség, a gyalázat, a dicstelen szerep, mely éri a vezért, — ne lenne a küzdőkkel is közös? Kell tehát: *ut omnes sinus unum* — barátok és testvérek Krisztusban és az ő szeretetében. Közös a cél, melyre törekszünk: hadd legyen tehát közös a harc, a küzdelem is, míg elnyerjük a koszorut, „*quam reposuit Dominus diligentibus se.*“ Ajánlom tehát s a mennyiben rajtam áll — minden törekvésemnek, szándékomnak és tetteimnek rugói oda fognak irányulni, hogy koronánkban a régi összhang, a testvéries összetartás, együttérzés, együtt működés és kölcsönös szeretet továbbra is meglegyen — nemcsak, hanem óhajtott gyümölcsöt hozhasson. Igyekeznii fogok, hogy ne legyen oka, alkalmá közülünk senkinek arra, hogy e kerületet mindig oly szépen jellemzett testvéries viszonyt meglazithassa vagy éppen szakithassa; mi ha mégis — a mi távol legyen tőlünk — megkísértetnék vagy megtörténnék, azon leendek, hogy minden előítéletek vagy elbírálásokkal szemben tutus reddere queam rationem.

Kérem a ft. ker. Papságot, ne feledjük azt az ismert mondást: „*Concordia res parvae crescunt, discordia maximae etiam dilabuntur.*“ Ennyit igénytelenségemről.

Másodsorban: örömmel constatálom kegyelmes Főpásztorunk azon kegyes intézkedését, melylyel ft. *Gidofalvy Gergely* urat koronánk keretébe beilleszteni méltóztatott. Hiszem és megvagyok győződve, hogy benne a korona élet és fényt; hívői kitűnő lelkipásztort; átársas élet fenkölt, kedélyes szellemet; a baráti körök őszinte jellemet s minden paptestvére nemes keblü barátot — nyertek, kit mint ilyent — a mily bizalommal és szeretettel fogadtunk: ép oly melegen mindnyájok szeretetében ajánlva kívánom hogy sokáig éljen. Éljen!

Harmadik és igen fontos változás történt a kerületi jegyzői állás betöltésével. Valóban ft. Ker. Papság! a mily komoly és nem indifferens dolog az, hogy ki egy tekintélyes kerületnek a tolla, annalesének híu irogatója, szóval irodalmi képviselője: ép oly örvendetes és megnyugtató lón az a kegyelmes főpásztori magas intézkedés, melylyel e szép tisztre egyik jeles paptestvérünket, ntdő *László József* lemhényi plébános urat méltatta. Az ő szorgalma, ügybuzgósága, ismert jeles tolla, képessége, őszinte jelleme

és szellemessége — minden esetre kölcsönözni fognak elegendő garantiát arra, hogy mindnyájan benne megbizván — szorgalmas munkásságától a legszebb sikert várhassuk. Kívánjuk tehát, hogy e szerény jegyzőkönyvbe, melyet én — az ő 12 évig gyenge elődje — neki ezennel ünnepélyesen átadok, ugy a kerület, mint azzal saját életének is legszebb, áldásost és dicsőbb adatait jegyezhesse be. Éljen!

Szintén egy örvendetes, de vegyes szomorúsággal — változás történt kerületünkben, akkor, midőn koronánknek egyik legrégibb tagja, ki 40 évig dicsérte az Urat az ojtózi csendes kápolnában, nt. *Finta József* buzgó, alázatos és jó lelkész társunk — f. é. Julius hó 23-án jobblétre szenderült. Nyugodjék békességben, míg jönni fog a dicső feltámadás hajnala! Es ez e változásnak szomorú oldala, — de örvendetes és már ohajtott volt a másik t. i. nt. *Szigethy István* — előbb polyáni lelkész urnak — önálló lelkészé történt kegyelmes kineveztetése — tekintettel a nagy csapással sujtott szülőkre is. Ő kerületünkben maradt az ojtózi vesztégtintézeti állomáson nyervén alkalmazást. Kívánom, hogy mind szó-, mind tettben lehessen Isten szíve szerinti pap. Kisérje áldás lelkipásztori működését. Öleljük tesvéri keblünkre szeretettel és barátsággal és kívánjuk, hogy éljen!

A segédlelkészi állomásokat illetőleg: *Szigethy* helyett *Polyánba Csató János* új áldozár, *Kézdí Szentlélekre Tompos Mátyás* helyett, *Mártonffy Sándor* új áldozár; *Tompos M. Csik-Nagy-Boldogasszonyra* helyeztetek át. Kerületünk szeretve tisztelt nyolczvankodó, de mégis ifju nestora ft. *Gazda Pál* osdolai plébános, *Szekeres János* volt zetelaki káplánban nyert segédet. Lemhényi segédlelkésznek pedig *Puskás Gergely* szerpap neveztetett ki. Nem hagyhatom említés nélkül tő Jánossy Antalt sem, kit — Gelenczére küldetvén segédlelkésznek — harmadszor tisztelhetünk körünkben. Ajánlom mindnyájokat a ft. ker. Papság testvéri szeretetébe és barátságába; kívánom, hogy Isten dicsőségére, a kegyelmes Főpásztor örömére, a hívek lelki üdvének munkálására és principalisaik megelégedésére sokáig éljenek. Éljenek!!

És ezzel a gyűlést az Ur nevében megnyitottnak nyilvánítom. A koronagyűlés megbizásából közli:

László József, ker. jegyző.

TÁRCSA.

Miért némulna el az ajakon a dal
Ha a hál'adó szív örömből áradoz?
Hiszen a kellemes, a fölszálló illat
Ugy oda illik az ünnepi oltárhoz!

És nem oltár-e a félszázados élet
Melyen mindig csak a papi erény égett?

Igaz! kerülte Ő a fényt, mint ibolya
S szerénység lebegi körül kedves étét;
De az a nemes szív s ragyogó tehetség
Lángként törve elő számára dicsfényt kért.
Kivivván önmagán a legszebb győzelmet
Másokért küzködő hősi bajnokká lett.

„Kegyes tanító“ Te! ifjusági vezér!
Kit tudori babér övez körül méltón
Kedves körödből, hol olyan boldog voltál
Kis hazánkért élni, ugyan ide mi von. . . ?
Oh nem kívánságod, . . . szét sugárzó lényed
Volt az, a mely ide erőszkolt Teged.

S az a szép méltóság, mit papi érdemed
S lángzó lelked itten kivivott magának;
S az a fénylő kereszt, életed képmása,
Mivel a trón és hon téged jutalmaznak,
Méltóbbé meg nem volt s hü jelei lettek
Hatalmas erőd és Isten kegyelmének.

Avagy nem kegyelem egy félszázadon át
Birni a szent frigyét és védeni híven,
Melynek csodatevő isteni szavára
Maga az Ur Jézus közöttünk megjelent?
És nem kegyelt a kéz, mely félszázadon át
Minden felé jövőt oly bőkezűleg áld.

Lépj hát az oltárhoz erénygazdag főpap!
Ezrek üdvözlöte lelkesedve kísér:
S midőn forró szived éghez emelkedik
S szavadra testé lesz az áldozatkönyvér
Imáiddal szárnyal a mi könyörgésünk
Melyben le Rád még sok boldog évet esdünk.

Gáspár István.

Úti emékeimből.

VIII.

A Brenneren át.

Prokupek Sámuel.

(Folytatás.)

Dél-Tyrolt, mely után az olasz irridentisták oly anyyira áhitoznak, egy szőlőkertnek nevezhetni. Az égalj déli, de a talaj sziklás; termőföld, síkság ritka; azért az emberi kéz és szorgalomnak óriási munkájába kerülhetett, míg a tökéket meghonosítá. A vasutnak mindkét oldala szakadatlan szőlőkertet képez; még a szelidebb hajlású sziklamagaslatokon is díszleg a nemes növény. Pedig minden talpalatnyi tért hódítani, termékennyé tennie kelle az emberi szorgalomnak s e mellett mennyi ellenséggel megküzdenie. A vízáradás gyakran előnti a völgyeket s megsemmisíti nem csak a termést, hanem a tökét is, a szikla és hegyomlások is nagyon gyakoriak, úgy, hogy virágzó helységeket is gyakran megsemmisítenek. A szőlőtermelés mellett az ipar képezi a megélhetés másik ágát. A selyemtenyészés mintaszerű s nagyon elterjedett, a

szivar és dohánygyárak sokkezet foglalkoztatnak, bőr-, szövőfonógyárak élénk forgalmat mutatnak fel.

De mintha még mindig Olaszországban volnánk, a tájék egészen olasz jellegű, nem csak az égaljat, hanem a városok és falvak építési modorát is tekintve. Az utazók majdnem kizárólagosan az olasz nyelvet beszélik. Mori állomás, honnan a festői Garda-tóhoz hamar eljuthatni, elmarad s jön Isera falu. Déli gyümölcsfák s szőlőkert, melynek vége-hossza nincs, körítik a falut. Majd villák és kéjlakok a magaslatokon jelentik, hogy nagyobb helységhez értünk s ez Roveredo.

Lakosainak száma 9000. Váracsca s néhány templomán kívül nevezetességet nem mutathat föl, talán azt, hogy környező hegyeiről be lehet látni a Garda tavát és a Lombárd síkságot s hegyek oldalainak tátongó kopasz-sága s a völgyekbe feltorlódtott szikla-törmelékek igen sok helyt figyelemzetnek, mily gyakori lehet itt a veszedelmes sziklaomlás.

Roveredon túl is tart a szőlőtőkék beláthatlan tengere itt-ott megszakítva falvak vagy kastélyok által. Végre elérjük Trient, az olasz Tyrol fővárosát. Vágyó szívvel tekintettem ez ősrégi város felé, melynek falai köré be nem meheték ez alkalommal. E városban történt és tartatott meg az újabb kornak következményekben legáldásosabb munkája a trienti sz. zsinat, e valódi reformatio, mely ujjaalakítá a világot.

Trient az Etsch partján terül el, szelid hajlású hegyek aljában, 20,000 lakóst számlál, székhelye egy herczegpüspöknek. A lapos fedelű házak közül messze kimagaslik a 12. századból dóm kettős kupolájával és a s. Maria maggiore templom, hol a zsinat tartá üléseit s hol mint mondják a zsinat egyházatyáinak arcképeit láthatni. Egy magaslatán látható a Buon corsiglio várac, hajdan a herczegpüspök lakása, ma kaszárnya.

Trientnél utitársaim is megváltozának, örömmel ve-vém észre, hogy néhány pap is száll a vonatra s egyikök az én coupémba száll. Don Silvio a seminárium egyik tanára, kedves olasz élénkségével jó ideig mulattatott. Sok felvilágosítást nyertem e kis ország egyházi és világi viszonyairól. Fájdalom a nemzetiségi küzdelmekről Tyrol sincs megkimélve. Trienten fölül már az olasz elem helyét a német kezdi elfoglalni, míg végre domináló állást foglal el.

Elbucsuzván Don Silvio-tól, ki a szomszéd faluk egyikébe szándékozott, feltűnt Königsberg kastélya és a regényesen fekvő S. Michele. Klastroma ma tanítóképezde. Szűkvölgyben haladtunk, a dolomitfalak által környezett Salurni-szorosban, melynek kimenetelénél a völgy mocsárossá kezd lenni. Jön Salurn Hadernburg várromával s a hegyoldalon a szállójéről híres Tramin. Elhagyjuk az Etsch-folyamot is, mely Veronától eddig hü társunk vala s az Eisack völgyébe hatolunk be. Festői kastélyok, falvak, templomocskák élénkítik a völgyeket, meg hegyoldalokat. Mintha a föld népével a tájék is megváltozott volna, a lég üde kezd lenni, a hegyoldalokon ritkábbak a hegyomlások jelei, erdők koszoruzzák a magaslatokat. Az állomásoknál már a festői tyroli népviseletet szemlélhetni. Nyolcz óra lehet, midőn Bozen indóházába berobogtunk, itt leszállottam a vonatról, hogy a Velenczétől idáig egy huzamban tett utazás által kifáradt tagjaimat kipihentessem.

A „Hotel Greif“-ba szállván, az esti szürkületig rendelkezésemre álló időt arra használám, hogy a várost megtekintsem. Bozen Tyrolnak elsőrendű kereskedelmi városa. Fekvése is szerencsésnek mondható, mert a németországi-, svájci- s olaszországi-utak itt találkoznak. Lakóainak száma 11,000. Azonban mai kereskedelmi forgalma össze sem hasonlítható azzal, melylyel Velence fénykorában birt. Mert a Brenner-hegység, az Olaszországot a continens többi országaitól elválasztó Alpok legalacsonyabbja lévén, a közlekedés ez uton történt s Bozenben majdnem minden Velencei patricziusnak raktárai voltak.

Fekvése a városnak regényes. Az Alpok hóval födött, meredező láncolata környezi s mégis éghajlata nagyon enyhe, sőt nyárban majdnem kiálthatatlanul forró. A városnak majdnem minden utcájában patakocskák folydogálnak, házai sajátos magas fedéllel bíró építmények. Legnagyobb nevezetessége a góth stílusú plebánia templom. Félhomály derengett Istennek e szép házában, midőn beléptem; a sanctissimum előtt égő örök lámpa pirossal fényt terjesztett; itt-ott térdelő alakok fohászeit hallám, én is önkéntelenül leborultam, imádni a szentségben elrejtett Istent. A főoltár mögött van eltemetve Rainer főherceg. Márvány siremlékén reliefek vannak s általa fogalmazott sorok olvashatók.

Bozen téli klimaticus gyógyhely mellbetegek számára. Általában e környék telve van klimaticus gyógyintézetekkel. Ilyen az ide nem messze eső Meran is, királynénk kedvenc tartózkodási helye. Nagyon gyönyörűnek mondják Merant és vidékét; a völgyekben a déli égalj gyümölcsseivel, a magaslatokon pompás erdőkkel. Hires még Merán vidéke számos kastélyai s váromjairól is.

Megpihenvén az éjen át, ujult erővel indultam reggel az indóház felé, előre is örvendezvén azon élvezetnek, melyet a mai ut fog nyújtani. Hiszen a Brenneren hatolunk ma át! A Brenner vonal a legrövidebb összeköttetés Német- és Olaszország között, de egyszersmind az európai vasutak legmagasabbja is. Legmagasabb pontját 1362 méterben éri el s itt minden alagut nélkül Isten szabad ege alatt halad. Legmagasabban halad az európai vasutak közül, mert az Arlberg-vasut legmagasabb pontja 1311 m., a Mont. Cenisé 1204 m., a sz. Gotthardé 1154 m., a Semmeringé csak 896 m. A talaj porphir és serpentin agyagpalával, épült 1864—1867-ig.

Kibontakozván a bozeni gyümölcs- és szőlőkertekből, már alagutakhoz értünk, melyekből alig két állomást hagyván el, ötöt számláltam. Utón, utfélen keresztcsékké, szentek szobrai; távolabb kápolnák hűen tükrözik vissza a nép vallásosságát. Majd a gyönyörű Trostburg vára tekint le ránk a magasból. Jobbról, ballról új meg új völgyek nyílnak meg egy-egy pillanatra bepillantást engedvén mélyökbe, a legtöbbször mosolygó falvak és templomok tűnnek elő. Majd a völgy szűk lesz, szakadozó porphir-falak határolják, melyeken az esővíz, meg a patakok mély ágyat vájva zuhannak alá. Fenn a magaslatokon termékeny síkságok vannak, melyeket az utazó nem láthat, csak egy kiálló ház sejteti, hogy ott is emberek laknak.

A szoros szűkebb lesz s feltűnik Klausen helysége, mely híres kolostorairól. A szirten magaslik Seben apá-

czaklastrom, mely hajdan római castellum, később püspöki székhely, még később lovagvár vala s ma jámbor szűzek imájának és áldásos tevékenységének színtere. Kapucinus klastroma híres egyházi kincsei, könyv- és festmény gyűjteményeiről.

Az Eisackön épült csinos vasuti hidon áthaladva Brixenbe értünk, mely a brixeni herceg-püspöknek székhelye. Szép kastélya a város délnyugati végén nagy kert között látható. Számos templomai közül kimagaslanak a dómnak rézzel fedett tornyai. Kilencz századon át a herceg-püspökök világi fejedelemséggel bírtak, míg nem 1803-ban a fejedelemség megszüntetett.

A vonat a vadregényes Schalder-völgyben kigyózik tovább. Gesztenyefa-erdők az ut két oldalán. Alant Schaldern fürdeje s balról Neustift kolostora. Fenn Salern váromjai. Mintegy varázsütésre az erdők és szűk völgyek közepén hatalmas várfalak emelkednek. Négyszögű gránitkövekből épített erődítvények, szürke színökkel kellemes ellentétet képezve a környező zöldségben, állják el az utat. Ez Franzensfeste vára. Falain és ablakain tátongó ágyuk készen állanak leseperni mindent, mi akár Olaszország, akár Karinthia felől előtör. Uralja ezen vár az utat mindenfelől. Karinthia felé vezet az innen elágazó gyönyörű Pusterthal.

Ezen völgyek, e szűk sziklasorosok tanui valának a tyrolói nép hősiességének s annak is, mit képes a lelkesedés véghezvinni. 1809-ben az egyesült francia, bajor és szász seregek Lefebvre vezetése alatt áttörtek a Brenneren s e szűk völgyekbe hatoltak. A hős kapucinus Haspinger megtámadta az összessereglett földnépével ezen hatalmas ellenséget, segítségére siettek Hofer és Speckbacher is és az ellenségnek szégyennel kelle visszavonulnia; maga a vezér Lefebvre volt az első, ki a vereség híret Insbruckba, melyet az ellenség hatalmába kerített, elvitte.

Franzensfeste kettős erődítvény; a felső negyedórny távolságra fekszik az alsótól. Csinos, árnyékos ut vezet a várból a helységbe, melyen a déli forró nap daczára számos katonatiszt járt.

Elhagyván eme, a havasok mélyében emelkedő várat, szélesedő völgyben Mittevald-állomáshoz értünk. Valóban az erdők között van ez állomás, mert gyönyörű sötétzöld erdők környezik, helységet közelben nem láték. Majd összeszorul az erdő, mintha utánkat akarná elállani. Hús szellő csapja meg arcunkat, ezt nem az Eisacknak alant csörgedező habjai hozzák, ez az Alpok hóállattal telt lenge szellője. S valóban egy fordulónál a talány meg volt fejtve, a Stubai-gletscher tünt elő, hókoszoruzta fejével.

A legforóbb nyári napon a hónap és jégnek hűvöségét érezni oly kellemesen esett; a folytonos buja zöldség közül mintegy varázsütésre feltűnni látni az örökös hó és jég hazáját; miként ragyogott az a napsugárban, oly dicső látvány volt ez! Megvallom gyermekként örvendtem s szárnyalni ohajtottam a szüztiszta hómezőkre. E báj, e varázs megérteté velem azt is, hogyan vágyakozhatnak emberek a felhők honába, fel a magas Alpesekre ám-bár tudják, hogy lépten-nyomon halálos veszélyben forognak. A lecsapolt sterzingi lápon haladtunk. Az oldalmagaslatokon egymásután tűnnek fel sz. Zeno kis kápolnája, Reifenstein romjai, Thumburg-kastély és Sprechenstein vára, végre Sterzing híres turista állomás.

(Folyt. köv.)

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **LXI. választmányi gyűlés** 1887. december 14-én. Jelen voltak: Veszely Károly elnök, Dr. Tódor J. alelnök, Fogarasi J. pénztárnok, Dr. Cserni B. ellenőr, Butyka S., Takó J., Tamási A., Dr. Veress F. választmányi tagok és Pál I. titkár.

1. Elnök a gyűlést a kölcsönös egyetértés szépségét fejtegető beszéddel megnyitván, a jegyzőkönyvnek szokott módon történt hitelesítése tudomásul vétetik.

2. Ifj. Sperker Ferencz földbirtokos 1888-tól kezdve pártoló tagnak jelentkezik. — Örvendetes tudomásul vétetik, az alapszabályok és a társulati diszokmány megküldetnek.

3. Burnáz Ernő a társulattól kilépni óhajt. Mivel a kilépés az alapszabályok szemelőtt tartásával történik — tudomásul vétetik.

4. A nyomdászok kérik, hogy a társulati lap nyomásáért az eddiginél magasabb díj adassék. — Indokaik elfogadandók lévén, a nyári hónapokra ápril-szeptemberre minden számért 18 frt., a téli hónapokra október—márcziusra pedig minden számért 19 frt. szavaztatik meg.

5. A számvizsgálók betérjesztik a pénztári kimutatást a mint következők: Pénztári kimutatás. Az összes bevétel 1887. január 1-től mai napig 1558 frt 59 kr. Az összes kiadás 1887. január 1-től mai napig 1444 frt 89 kr. Pénztári maradvány 113 frt 70 kr. Az utolsó pénztárvizsgálás óta (1887. okt. 5-ik): I. Bevétel: 1. Tagdíjak és előfizetések 218 frt 65 kr. 2. „Nehány szó” című műért 74 frt 10 kr. 3. Pályázat hirdetésekért 5 frt. 4. „Unitáriusok Erdélyben” cz. műért 2 frt 05 kr. összesen 299 frt 80 kr. 5. Maradék a multtól 66 frt 37 kr. összesen 366 frt 17 kr. II. Kiadás: 1. A Közművelődés 37—49-ik számaira 223 frt. 2. Csomagolási szalagokra 1 frt. 3. A lap expedálásáért okt. és novemb. 16 frt. 4. Ujság-bélyegekre 8 frt 74 kr. 5. Postai költségekre 3 frt 73 kr, összesen 252 frt 47 kr. Bevétel 366 frt 17 kr. Kiadás 252 frt 47 kr. Maradék 113 frt 70 kr. — Az alaptőke kamattal együtt 150 frt. Gyulafelhérvárt 1887. decz. 14-én. A pénztár kezeléség. Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk. Takó János, Tamási Aron. Tudomásul vétetik.

Ezzel kapcsolatosan alelnök jelenti, hogy a hátralékosoknak a lappal utalvány-lapok küldetnek, a melyeken részletesen ki van mutatva mindenkinek tartozása, és egyzersmind még a lapban is egy általános felszólítás közöltetik, a minek eredménytelensége esetében a beperesítés okvetlen bekövetkezik. — Helyeslő tudomásul vétetik.

6. A pénztár-kezelők bemutatják a költségvetést az 1888-ik esztendőre. Az tételről-tételre átvizsgáltatván, elfogadhatónak találtatik.

7. Jegyzőkönyv-hitelesítésre felkéretnek Takó, Tamási és Dr. Veress választmányi tagok.

K. m. f.

Pál I. titkár

— **Egyleti élet.** A gyergyó-ditrői tanító-testületek önképzőkörének folytatatólagos második gyűlése.

A második gyűlés, elnök akadályozva lévén, Demeter J. alelnök vezetése alatt, deczemb. hó 3-án tartatott meg, melyen Borka Lajos tartott gyakorlati tanítást a II. oszt.

ban a számtanból, Józsa Sándor által irt és kiadott „számtani vezérkönyv” szerint. A tanítás anyaga 10-el nagyobbítása volt a pártatlan tizeseknek, melynek menetét mindnyáján figyelemmel hallgatuk végig. —

A tanításhoz érdemlegesen hozza szólottak: Köllő János és Wrancsits Gyula, kik — egy-két megjegyzést leszámítva — mindketten helyeslőleg nyilatkoztak tanító eljárásáról. —

Az önképzőkör örömmel győződött meg Józsa Sándor tagtársunknak a számtan tanítás megkönnyítése czéljából kiadott műve hasznosságáról, s azon óhajának ada kifejezést, vajha e nagy fáradsággal hasznos tapasztalatai alapján összeállított munkáját minél nagyobb elismerés és siker koronázná.

A t. pályatársak figyelmét nevezett műre e helyen is felhívni nem mulaszthatjuk el — önmagán könnyít, ki e módszert követi. —

A tanítást — az elmondott bírálatok alapján — elnök „igen jól sikerült”-nek nyilvánítja.

Ezután jegyző kiküldetése eredményéről tevő jelentést, ki abban jelezé, hogy az „önképzőkör” tennállása óta vezetett jegyzőkönyveket átlapozta avégett, hogy az egyes gyűléseken felolvasott művek ismét megtalálva — megtudja, hánynak kell létezni.

Összesen 23 mű címét találta fel, melyek fel lettek olvasva a gyűléseken és melyeket a bírálók az önképzőkör irattárába felvenni ajánlottak, mi mindenesetre az „önképzőkör” munkássága mellett tanuskodik. Ámde sajnosan jelenté ki, hogy ezek közül csak háromtal talált meg. Megbocsáthatlan mulasztást követtek el azok, kiknek kezén ama művek elveszttek.

Jegyző jelentése sajnosan vétetett tudomásul, s habár az nem is vala kedvező, mégis neki a gyűlés — gondal összeállított jelentéseért jegyzőkönyvi elismerést szavazott, s előterjesztését a jegyzőkönyvhöz csatolni határozta.

Végül miután keblbi és más kisebb ügyek elintéztettek; a jövő gyűlés tárgysorozata megállapított és a gyűlés napja jövő év január 4-re kitűzetett, elnök megköszönve, a tagoknak az érdeklődést, a gyűlést bezárá, s eltávozákn azon tudattal, miszerint az itt töltött idő meghozta mindnyájunknak a szellemi hasznot.

Nonnatus.

I R O D A L O M.

— Megjelent: **A szent rózsafüzér királynéja.** A „Szent Család” füzeté. III évf. 12 sz. Megjelen minden hónap első napján. Szerkeszti P. Angelicus. Ara egész évre 1 frt vagy 5 int.

— Megjelent: **Katholikus Hitoktatás.** Havi folyóirat a hitoktatás elméleti és gyakorlati művelésére. II. évf. 12 sz. Ara egész évre 3 frt. félévre 1 frt 55 kr. Szerkeszti Fonyó Pál.

Ezen tartalomdus folyóirat az új év folyamban különösen fog foglalkozni az évtizedek óta függőben levő *katekizáció* kérdéssel, a középiskolák hitoktatásának miként való rendezésével, a hitoktatók és hittanárok anyagi ellátásának emelésével s a hitoktatók országos congresszusának előké-

szítésével. Ajárljuk ezen becses folyóiratot t. olvasóinknak figyelmébe.

— Megjelent: a **Magyar Háziaszony**. Háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilap. Megjelenik minden vasárnap. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt, negyedévre 1 frt. 50 kr. Nincsen az a körülmény a családi életben, melyre a „Magyar Háziaszony“ ez hetilapban kellő utmutatást nem találhatnánk, miért is ezen jeles hetilapot hazánk t. háziasszonyainak becses figyelmébe legmelegebben ajárljuk.

— E napokban jelent meg Kalocsán új alakban, gyökeres átdolgozásban és tetemesen megbővítve a boldogult Belus Ferencz J. t. atya által kiadott „Ajtosságai szent füzér“ ezen czim alatt: „**A katolikus ifjuság imádságos könyve**“. E könyv ára a következő: A füzet-példány 80 kr. Az egyszerű vászonkötés 1 frt 10 kr. A vászonkötés aranyfűzővel és arany külső díszsel 1 frt 30 kr. Bőrkötés aranyfűzővel és tokkal 1 frt 60 kr. A postaköltség és csomaglási díj fejében minden egyes csomagnál 20 krral több fizetendő.

A megrendelések czimzendők: Guzmics Dénes S. J. Stephaneumi gondnokhoz Kalocsára.

— Felhívás előfizetésre: **A katolikus egyház történelme**. Különös tekintettel Magyarországra. A középiskola felsőbb osztályai számára czimű tankönyvre. Szerkesztik Makra Imre és Rózsa József lelkészek. Ezen tankönyv, mely tekintettel a hetenkinti 1—2 hittani órára, mindössze csak 10—12 ivre fog terjedni, 4—5 ivet szentel a magyarországi katolikus egyház történelmének, melyből a tanuló röviden mind azt megtanulhatja, a mit az egyházat szerető hű katolikusként okvetetlenül tudni kell. Előfizetési ára 80 kr vagy 4 intentio. A munka 1888 március első felében fog megjelenni. Az előfizetések, illetve előjegyzések Frányóvára (Torontál m.) vagy Magyar-Hegyesre (Csanád m.) legkésőbb január végeig a szerzők czimére küldendők.

— Felhívás megrendelésre: A bibliai könyvek ismertetése czimű munkára. Irta Szekrényi Lajos. okl. rk. hittanár. A mű 19—20 iven, két kötetben, velin papíron jelenik meg. A két kötetnek előfizetési ára 1 frt. 20 kr. vászonba kötve 1 frt. 80 kr. Papnövédek a kötetlen példányokat 1 frtért kapják. A bolti ár jóval magasabb lesz.

— Előfizetési felhívás ily czimű munkára: **Ultramontan levelek**. A mintegy 12—13 éves mű ára 1 frt 20 kr. (vagy 4 intentio). Papnövédek 90 krért kapják. A megrendelések Karsch Lollion tanár urnak (Nagyvárad, Papnövelde) beküldendők.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Barts Ferencz nagyprépost-püspökhelyettes ur ő nagyságát ötvenéves áldozári jubileuma alkalmából Gyulafehérvár városa díszpolgárává választotta meg. Fogadja ő Nagysága**

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN, Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárrt.

ezen alkalmából részünkről is a legőszintébb üdvkívánatokat. Ad plurimos annos!

— A pápai jubileum alkalmából püspök urunk ő nmlga legujabban kibocsátott IV. számú főpásztori körlevelében kegyesen elrendelni méltóztatott, hogy 1) a hívek a jubileum napjáról azonnal értesítsenek; 2) január 1-sején tartassék minden parochialis és kolostori templomban Tedeummal a lehető legnagyobb díszben hálaadó isteni tisztelet és 3) a jubileumot megelőző napon vagyis folyó hó 31-én az esteli harangozás után egy fél óráig tartó összeharangozással figyelmeztessék a nép a következő ünnep fontosságára.

— **Fejedelmi hódolatok a pápai jubileum alkalmából**. Király urunk ő Felsege üdvözlő iratát s remek arany-feszületből álló ajándékát, ugyszintén a trónörökös ő Fensége üdvözlő iratát és a főherczegek közös ajándékát Lichtenstein Ferencz herczeg, mint külön követ, vitte el a napokban Rómába. Vilmos német császár saját kezüleg irt üdvözlő iratát szintén Brühl gróf, mint külön követ által küldötte el a Szentatyának.

— **A második római magyar zarándoklat erdélyegyházmegyői tagjai**: A folyó évben másodsor Rómába indított magyarországi zarándoklatban az erdélyi egyházmegyéből mint egyházi férfiak részt vesznek: Főtisztzó Imecs Jákó tiszt. főesperes, csik-somlyói gymnásiumi Igazgató-tanár, Ndó Bálint Lázár csik. szentmiklósi plébános és Dániel Joakim kegyesrendi áldozár, kolozsvári gymn. tanár.

Intelligens egyének mellék foglalkozást

kapnak, mely naponta **2—3 frtot** jövedelmez.

Művelt egyének is elválhatják e foglalkozást, mely nem sorsjegyek vagy kereskedelmi czikkeek kopolrtalásából, hanem hazafias és politikai természetű, igenérdekes műveknek (általunk közlendő) könnyű módon való terjesztéséből áll; bővebb értesítést ad:

Noszlopy E. Budapest IV. lövész-utca 5.

Máriacelli gyomorcsöppek.

Kitünő hatású szer a gyomor minden betegségekben.

Védjegy.

Főtülmulhatatlan étvágyhiány, gyomorgöngyöség, rossz illatu lélekzet, felfúvódás, savanyu felbőfenes, kólka, gyomorhurut, gyomoreges, homok- és darakepződés, tulságos nyálkakepződés, sárgaság, undor és hányás, főtájás (ha a gyomortól ered), gyomorgöres, szekszorulás, a gyomornak étellel és itallal való túlterhelese, giliszták, lép-, máj- és aranyeres bantalmak eseteiben. — Egy üvegeze ára használati utasítással együtt 35 kr., kettős palack 60 kr. Központi szétküldés **Brady Károly** gyógyszeres által **Kremsierben** (Morvaország).

Kapható minden gyógyszerárban.

Óvás! A valódi máriacelli gyomorcsöppek, sokat hamisítják és utánozzák. A valódiság jeleit minden üvegnek piros, a fenti védjeggyel ellátott borítékba kell göngyölvé lennie és a minden üveghez mellékelt használati utasítással meg kell jegyezve lenni, hogy az Kremsierben Gusek Henrik könyvnyomdájában nyomtatott. 100